

REZULTATI ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA NA NALAZIŠTU VELIĆ KOD TRILJA (2019. – 2021.)*

<https://doi.org/10.17234/9789533791807.16>

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK

U radu su prikazani rezultati arheoloških istraživanja na nalazištu Velić i njegovoj okolici od 2019. do 2021. godine. Nalazište se nalazi nedaleko od grada Trilja, u pravcu sjeveroistoka. Zahvaljujući dojavi mještana 2011. godine, obavljen je prvi terenski obilazak i procjena arheološkog potencijala, a potom je uslijedilo zaštitno arheološko istraživanje. Već tijekom prvog istraživanja pokazali su se tragovi kasnoantičke grobnice s bačvastim svodom koja je bila djelomično devastirana. Nalazište je uskoro zaštićeno kao kulturno dobro i upisano u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara pod brojem Z-5709. Time je započeo projekt arheološkog istraživanja nalazišta Velić. Projekt obuhvaća arheološka iskopavanja, pregled i dokumentiranje nalazišta radi otkrivanja urbanog prostora kojemu je pripadala grobnica, ali i prikupljanja podataka o regionalnim promjenama krajolika, životu i društvenim kretanjima na prostoru Velića. Osim toga, obuhvaća i zaštitu nalazišta, konzervaciju istraženih objekata, antropološke, genetske i druge analize ljudskog osteološkog materijala, kao i diseminaciju rezultata.

Ključne riječi: *Velić, rano kršćanstvo, grobnica s bačvastim svodom, osteološka analiza, terenski pregled*

Arheološko nalazište Velić smješteno je između sela Jabuke i Velića, nekoliko kilometara sjeveroistočno od Trilja (sl. 1). Nakon dojave mještana stručnjaci su 2011. godine obišli teren te su na k. č. 228/2, k. o. Vetrine utvrdili postojanje djelomično devastirane grobnice s bačvastim svodom u kojoj je bilo ostataka ljudskog osteološkog materijala. U arheološkom pregledu šireg prostora oko grobnice zabilježili su površinske tragove brojnih građevinskih struktura nedefinirane namjene te bedem građen od klesanog kamena i žbuke.¹ Među urušenim strukturama isticali su se zidovi koji se sijeku pod pravim kutom te jedan veći objekt sa zidovima širine 0,60 m. U neposrednoj blizini grobnice nalazilo se nekoliko humaka koji najvjerojatnije predstavljaju dodatne grobnice², što potvrđuje i činjenica da je i devastirana grobnica bila prekrivena humkom. Na nalazištu su uočene i recentne strukture poput bunara i suhozida povezane sa stočarskom upotrebom prostora tijekom 20. st.³ Iako je nalazište preliminarno označen kao moguće naselje⁴, na temelju analogija pretpostavlja se i postojanje crkvene građevine⁵. Vrlo oskudni podaci o

* Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom IP-2022-10-6994 Između rata i mira. Transformacija kulturnog krajolika međuriječja Krke i Cetine od protohistorije do kasne antike (TiHiTransForm) = This work has been fully supported by Croatian Science Foundation under the project IP-2022-10-6994 Between war and peace. The transformation of the cultural landscape between the Krka and Cetina rivers from Protohistory to Late Antiquity (TiHiTransForm).

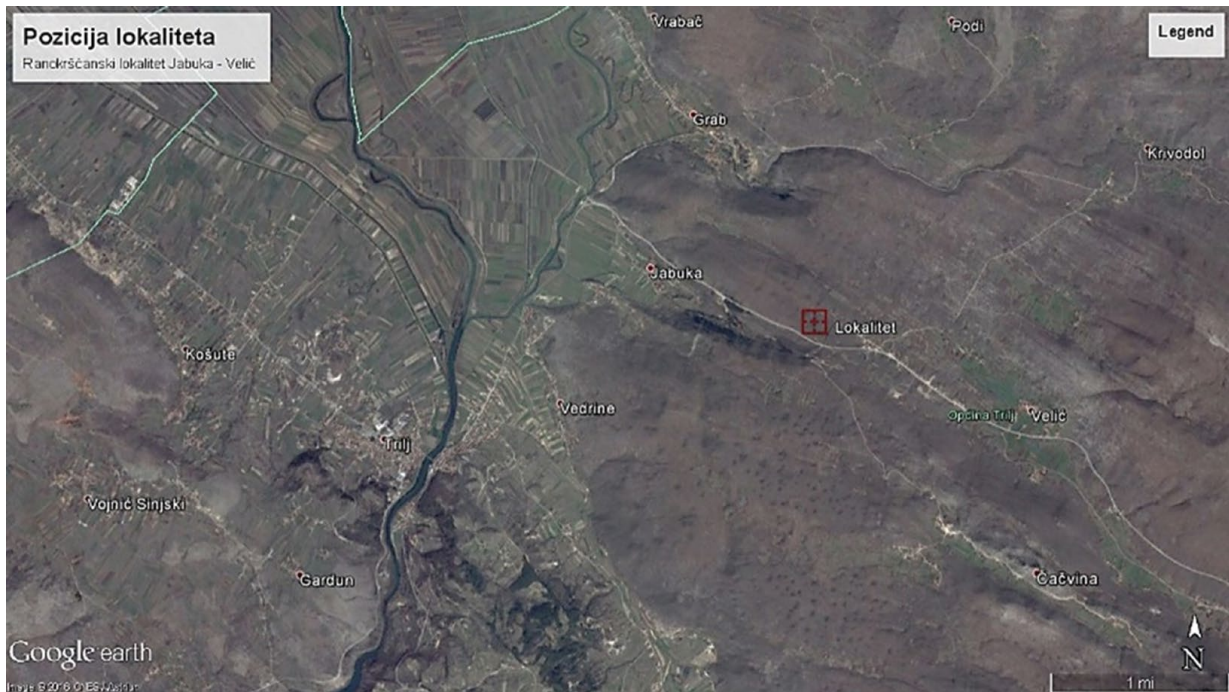
¹ Arheološki pregled obuhvatio je k. č. 213/8, 213/9, 227, 228/1, 228/2, 228/3, 228/4 i 226/10, k. o. Vetrine (Demicheli – Jurčević 2011, str. 10; Tončinić – Demicheli 2013, str. 622–624; Bubić 2015, str. 96).

² Demicheli – Jurčević 2011, str. 10; Bubić 2015, str. 96; Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 368.

³ Bubić 2015, str. 93; Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 368.

⁴ Demicheli – Jurčević 2011, str. 10; Bubić 2015, str. 93.

⁵ Bubić 2015, str. 98; Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 368.

Sl. 1. Karta triljskog kraja s označenim nalazištem Velić (<https://geoportal.dgu.hr/>)

nalazištu, selu Velić i okolici koji su tada izdvojeni iz postojeće literature⁶ i nedostatak povijesnih izvora s jedne strane te evidentna gustoća arheoloških struktura zabilježenih na terenu s druge strane 2013. god. potaknuli su pokretanje obuhvatnih i sustavnih istraživanja ovog nalazišta. Već je nakon prve godine bilo jasno da će istraživanja uz iskopavanje obuhvaćati zaštitu nalazišta, konzervaciju istraženih objekata, antropološke, genetske i druge analize ljudskog osteološkog materijala⁷, kao i dodatne terenske preglede i druge nedestruktivne metode⁸.

Naime, nakon što je obavljeno arheološko istraživanje, dokumentiranje i preliminarna zaštita grobnice, pokazalo se da grobnica ne predstavlja samostalni objekt, nego je sastavni dio veće građevine.⁹ Stoga su arheološka istraživanja na nalazištu Velić kod Trilja nastavljena i provode se

⁶ Prvi spomen sela Velić u arheološkoj literaturi je iz 1921. godine, kada je na njivi Krivači zabilježen važan nalaz miljokaza, koji je M. Abramić na temelju natpisa datirao u 236. godinu, u vrijeme vladavine Maksimina Tračanina (235. – 238. godine), čije se ime nalazi na spomeniku (Abramić 1926–1927, str. 140–142, sl. 3–4.). Nalaz miljokaza bilježi i A. Milošević (1998, str. 260, br. 445, sl. 425.) u svojoj *Topografiji*, ali ga datira u vrijeme cara Lucija Vera (161. – 169. godine). Ovaj spomenik, prema izdanju *CIL XVII/4 – Miliaria Imperii Romani*, ipak treba datirati u 236. godinu, kao što je to prethodno učinio M. Abramić (*CIL XVII/4*, str. 326.). U svom radu A. Milošević donosi još arheoloških informacija o položajima uokolo sela Jabuke i Velića (Milošević 1981, str. 64, br. 125; Milošević 1998, str. 261–262, br. 447, sl. 427–428; str. 265, br. 456 i 458; str. 298, br. 522; str. 254, br. 426; str. 270, br. 468; str. 282, br. 498; str. 238–239, br. 390 i 391, sl. 389; str. 249, br. 413 i 414; str. 270, br. 468; str. 278, br. 491; str. 279–280, br. 494, sl. 453–454.), ali na nalazištu koje je predmet našeg istraživanja nije zabilježio grobnice niti zidane kamene strukture.

⁷ Ljudski osteološki ostaci s nalazišta Velić u međuvremenu su uključeni u niz analiza i studija (Olalde *et al.* 2023; Antonio *et al.* 2024; Cox *et al.* 2025; Kriletić *et al.* 2025).

⁸ Nalazište Velić i njegova šira okolica uključeni su u istraživanja u sklopu projekta *TiHiTransForm* koji se na Odsjeku za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu provodi od 2023. godine (<https://tहितransform.ffzg.unizg.hr/>).

⁹ Za rezultate istraživanja usporedi Tončinić – Demicheli 2013; Tončinić *et al.* 2014; 2015; 2016; 2017; 2018; 2019; Tončinić 2020 = Tončinić 2022. Rezultati istraživanja u međuvremenu su predstavljani i na skupu *Frühes Christentum*

Sl. 2. 3D model rezultata istraživanja od 2013. do 2019. god. izrađen pomoću računalnog programa Agisoft Photoscan (VELIĆ 19-003, izradio: M. Vuković)

sustavno do danas.¹⁰ Na nalazištu su istraženi i dokumentirani ostaci građevine pravokutnog tlocrta dimenzija 8,46 x 10,52 m s polukružnom apsidom na istoku, širine 2,74 m i dubine 1,92 m (sl. 2).

Građevina je orijentirana u smjeru istok-zapad, uz blagi otklon prema jugoistoku, te se sastoji od predvorja i triju prostorija različitih veličina i funkcija: središnje prostorije s apsidom na istočnom kraju, južne prostorije te sjeverne prostorije u kojoj se nalazi kamena grobnica s bačvastim svodom. Građevina je imala podnicu od žbuke, a ulaz u predvorje na zapadnoj strani bio je definiran kamenim pragom sastavljenim od dviju ploča.

Predvorje (6,70 x 2,20 m) je omogućavalo pristup svim prostorijama: središnjoj prostoriji (unutarnje dim. 3,75 x 4,35 m) s apsidom, južnoj prostoriji (unutarnje dim. 8,46 x 3,40 m) bez vidljivih

im archäologischen Kontext = Early Christianity in the Archaeological Context. 5. Aguntum Workshop, 04.–05. November 2021. (Tončinić – Matijević 2021), zatim kongresu XVIII Congress of Christian Archaeology September 2–6, 2024. (Tončinić – Matijević 2024) i na konferenciji International Conference DOCLEA – Diocletian’s Origins, Cultural Legacy and Economic Advancement, Podgorica, Crna Gora, 23. – 25. 10. 2025. (Tončinić – Matijević 2025).

¹⁰ Istraživanje je od 2016. do 2019. god. sufinanciralo i Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. Godine 2020. Ministarstvo je odgodilo izvršenje već ugovorenog financiranja programa javnih potreba u kulturi, a daljnja posljedica pandemije bolesti Covid-19 i potresa u Zagrebu i na Baniji bila je izostanak financiranja i u razdoblju od 2021. do 2023. godine. U 2024. i 2025. godini sufinanciranje je obnovljeno, ali su dodijeljena sredstva utrošena na konzervatorske zahvate provedene u okviru trenutne faze istraživanja građevine.

Sl. 3. Sjeverna prostorija, grobnica 1 s ostacima pokojnika na ležaju SJ 11 (VEL13-dig0111)

arhitektonskih prepreka te sjevernoj prostoriji (unutarnje dim. 7,86 x 2,17 m), čija se hodna površina nalazila na nižoj razini i čiji su zidovi djelomično položeni na kamen živac. U istočnom dijelu sjeverne prostorije smještena je grobnica s bačvastim svodom, što upućuje na sepulkralnu funkciju dijela građevine.

Kamena grobnica s bačvastim svodom (sl. 3) dimenzija 9,04 x 3,32 m na zapadu ima četvrtasti ulaz koji je izvorno bio zatvoren kamenom pločom. Grobnoj komori pristupa se preko kamena živca koji je djelomično priklesan u stepenicu. Iako bačvasti svod od pravilno tesanih ploča kamena muljike nije sačuvan, pravilno tesane ploče muljike uzduž unutrašnje strane bočnih zidova, oblik istočnog i zapadnog zida i tragovi žbuke upućuju na svodnu konstrukciju od ploča postavljenih „na nož“ i povezanih žbukom, analogno drugim grobnicama s bačvastim svodom¹¹. U unutrašnjosti su uz sjeverni i južni zid dokumentirani zidani i ožbukani ležaji za polaganje pokojnika, s uskim kanalom-kosturnicom između njih; na južnom ležaju, u kanalu i pri ulazu u grobnicu zabilježeni su osteološki ostaci muškarca, čija je doživljena starost u trenutku smrti procijenjena na 50 do 60 godina¹². Činjenica da ulaz u grobnicu nije

bio zatečen zatvoren, u kombinaciji s raspršenošću osteološkog materijala, upućuje na devastaciju grobnice. Čini se da devastaciju cijele građevine potvrđuju i osteološki ostaci dviju odraslih osoba dokumentirani u središnjoj prostoriji s apsidom. Riječ je o dijelovima kostura koji pripadaju ženskoj i muškoj osobi, čija je doživljena starost u trenutku smrti procijenjena na više od 40 godina.¹³ Kontekst nalaza, urušenje iznad podnice od žbuke, jasno pokazuje da pokojnici nisu sahranjeni u

¹¹ Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 370, sl. 5–6. Grobnice s bačvastim svodom i ulazom tipa *a pozzetto* zabilježene su u Saloni (za pregled vidi: Bubić 2016, str. 370–373, kat. br. 888–900), poglavito na Manastirinama (Egger 1926, str. 36–38, sl. 33–37), Kapljuču (Brøndsted 1928, str. 135–137, Plan VIII), Marusincu (Dyggve – Egger 1939, str. 6–14, sl. 5) i Zapadnoj nekropoli (Kirigin *et al.* 1987, str. 42–43). U neposrednom salonitanskom zaleđu evidentirane su u Klapavicama kod Klisa (Jurčević 2007, str. 254, Grob 25), a zatim prema istoku i unutrašnjosti provincije u Vrbi kod Glamoča (Bojanovski 1980–1981). U smjeru jugoistoka, na trasi rimske ceste Salona – Narona, grobnice su zabilježene na lokalitetu Mandarića Crkvine kod Ciste Velike (Maršić – Gudelj – Lozo 2000, str. 119 i 123; Gudelj 2011, str. 25–26), dok su južnije potvrđene u Prološću Donjem – Postanju (Gudelj 2006, str. 52–54) i u Zmijavcima kod Imotskog (Cambi – Gamulin – Tonković 1999, str. 41–47), kao i u zaleđu Narone (Miličević–Capek 2009) te dublje u unutrašnjosti provincije (za pregled kasnoantičkih grobnica s bačvastim svodom u BiH vidi: Paškvalin 1959; Paškvalin 1970; Bojanovski 1964; u Oborcima kod Donjeg Vakufa vidi: Basler 1960, str. 59–70; i Varvari na izvoru Rame vidi: Nikolajević 1969, str. 219–223).

¹² Šlaus *et al.* 2013; Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 373.

¹³ Šlaus *et al.* 2018; Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 374.

Sl. 4. Predvorje, četvrtasta kamena ploča od muljike, pokrov ulaza u grobnicu 2 (VEL19-dig0005)

središnjoj prostoriji s apsidom, već je vjerojatno riječ o dislociranim dijelovima kostura, ali njih za sada ništa ne povezuje s devastiranom grobnicom u sjevernoj prostoriji.

Preliminarno je cijela građevina u Veliću grubo datirana u razdoblje kasne antike i interpretirana kao ranokršćanska memorija.¹⁴ Na kraju istraživanja 2019. god. u predvorju, ispred ulaza u središnju prostoriju s apsidom, u razini podnice od žbuke dokumentirana je četvrtasta kamena ploča od muljike dimenzija 1,20 x 0,90 m (sl. 4). Ispod ploče se nalazilo četvrtasto okno (dim. 1,20 x 0,80 x 0,54 m) s tri strane građeno od pravilno tesanog kamena i s okomito postavljenom pravokutnom kamenom pločom na četvrtoj, istočnoj strani (sl. 5–6). Bilo je evidentno da ploča zatvara ulaz dimenzija 0,55 x 0,51 m u drugu kamenu grobnicu s bačvastim svodom i četvrtastim otvorom tipa *a pozzetto*, smještenu ispod hodne površine središnje prostorije i orijentiranu u smjeru istok-zapad, s ulazom na zapadnoj strani (sl. 7). Nadalje, da je grobnica 2 zatečena u netaknutom stanju, sa zažbukanom ulaznom pločom i bez znakova provale ili uništavanja (sl. 5). S obzirom na navedeni nalaz te nepristupačnost i nepreglednost nalazišta, donesena je odluka o provedbi dodatnog istraživanja kojim bi se obuhvatila grobnica 2 i zbog kojeg ona do nastavka istraživanja 2020. god. ne bi ostala izložena mogućoj devastaciji.¹⁵

Grobница 2 (sl. 8) ima pravokutan tlocrt unutarnjih dimenzija 2,18 x 1,72 m te prosječnu visinu svoda od 1,60 m. Na ulazu se nalazi prag oblikovan kao visoka stepenica, s koje se neposredno

¹⁴ Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 375.

¹⁵ Iako su grobnica i stupanj njezine očuvanosti bili iznimni, dodatno arheološko istraživanje suočilo se sa zahtjevnim zadatkom dokumentiranja ukopane građevinske strukture i njezina sadržaja. Iz tog iskustva proizašao je rad posvećen suvremenoj metodologiji dokumentiranja ovakvih grobnica s bačvastim svodom (Tončinić *et al.* 2021).

Sl. 5. Predvorje, ulaz u grobnicu 2, zažbukana ulazna ploča (VEL19-dig0043)

Sl. 6. Predvorje, ulaz u grobnicu 2, ulazna ploča nakon uklanjanja žbuke (VEL19-dig0063)

silazi u kanal-kosturnicu prosječne širine 0,45 m, odnosno u prostor između dvaju zidanih ležaja prosječne širine 0,60 m. Bačvasti svod grobnice u potpunosti je sačuvan te je građen od ploča kamena muljike postavljenih „na nož“ i međusobno povezanih žbukom. Na oba zidana ležaja, kao i u kanalu-kosturnici, zabilježeni su ljudski osteološki nalazi (sl. 9).¹⁶ Antropološkom analizom utvrđena je prisutnost ukupno četiriju pokojnika. Na južnom ležaju i u kanalu-kosturnici dokumentirani su osteološki ostaci jedne mlađe muške osobe, čija je doživljena starost u trenutku smrti procijenjena na 18 do 25 godina (osoba 1). Uz njih su na južnom ležaju dokumentirani i osteološki ostaci djeteta, čija je doživljena starost u trenutku smrti procijenjena na 4,5 do 5,5 godina (osoba 3), i koji su bili položeni s glavom okrenutom prema istoku, u suprotnom položaju u odnosu na osobu 1. Na sjevernom ležaju i u kanalu-kosturnici dokumentirani su osteološki ostaci djeteta, čija je doživljena starost u trenutku smrti procijenjena na 3 do 4 godine (osoba 4). Razbacani na sjevernom ležaju i u kanalu-kosturnici dokumentirani su osteološki ostaci djeteta, čija je doživljena starost u trenutku smrti procijenjena na 9 do 11 godina (osoba 2). Kod djece nije bilo moguće odrediti spol. Kosturi nisu bili u cijelosti očuvani, a njihova poremećenost najvjerojatnije je posljedica aktivnosti glodavaca, čiji su ostaci također dokumentirani unutar grobnice.¹⁷ U grobnici nisu zabilježeni drugi arheološki nalazi.

Sl. 7. Predvorje, ulaz u grobnicu 2 (VEL19-dig0079)

Tijekom arheoloških istraživanja ovoga nalazišta ni u ostalim dijelovima građevine nije zabilježen velik broj pokretnih nalaza. Oni se uglavnom svode na ulomke amorfne keramike, nekoliko ulomaka uporabne keramike te loše sačuvane metalne nalaze.¹⁸

Tijekom arheoloških istraživanja ovoga nalazišta ni u ostalim dijelovima građevine nije zabilježen velik broj pokretnih nalaza. Oni se uglavnom svode na ulomke amorfne keramike, nekoliko ulomaka uporabne keramike te loše sačuvane metalne nalaze.¹⁸

Za sada jedini kronološki pokazatelj među arheološkim nalazima jest loše očuvani novac Ae2 ili Ae3, koji pripada tipu pali konjanik s legendom FEL(icior) TEMP(orum) REPARATIO. Novac je kovan između 348. i 361. god. za vladavine cara Konstancija II., a pronađen je u sjevernoj prostori ispred ulaza u grobnicu 1 te vrlo vjerojatno predstavlja *terminus ante quem non* za gradnju građevine.¹⁹ Pri dataciji građevine u međuvremenu pomažu i C14 datumi osteoloških nalaza iz grobnica 1 i 2. Osteološki ostaci muškarca iz grobnice 1, čija je doživljena starost u trenutku smrti procijenjena na 50 do 60 godina, datirani su u razdoblje 534–644 calAD²⁰. Ostaci muškarca iz grobnice

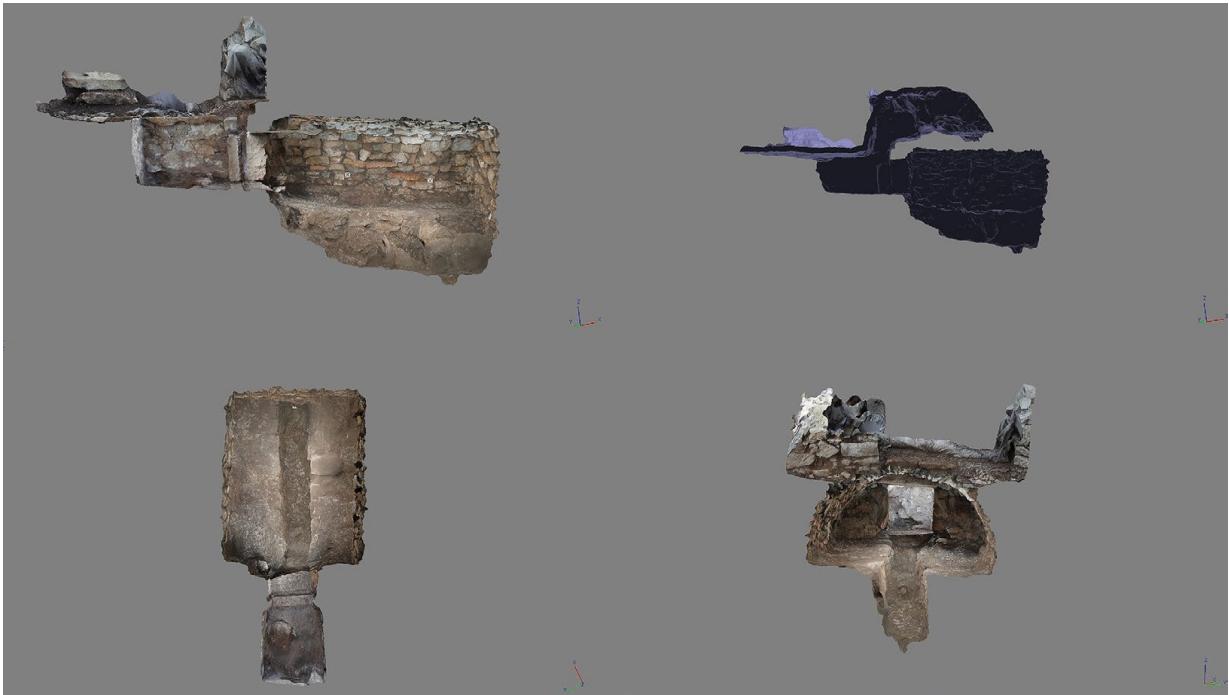
¹⁶ Tončinić *et al.* 2021, str. 48–51, sl. 5–9.

¹⁷ Novak – Carić 2019.

¹⁸ Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 374.

¹⁹ Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 374.

²⁰ Beta 564182, 1490 +/- 30 BP.

Sl. 8. Grobnica 2, pogledi na unutrašnje zidove grobnice izrađeni pomoću računalnog programa Agisoft Photoscan (izradio: M. Vuković)

2 (osoba 1) datirani su na temelju dviju analiza u razdoblje 377–540 calAD²¹, odnosno 425–575 calAD²², dok su ostaci djeteta iz grobnice 2 (osoba 4) datirani u 424–564 calAD²³. Dobiveni datumi upućuju na zaključak da su ukopi u grobnici 2, iznad koje je podignuta cjelokupna građevina, nešto stariji od ukopa u grobnici 1, smještenoj u sjevernoj prostoriji građevine.

Prisutnost dviju grobnica unutar iste građevine otvara pitanje odnosa između pokojnika, kao i pitanje interpretacije osteoloških ostataka dviju odraslih osoba dokumentiranih u urušenju iznad podnice od žbuke u središnjoj prostoriji s apsidom. Kako je već istaknuto, za sada ne postoje pokazatelji koji bi te ostatke povezali s devastiranom grobnicom 1 u sjevernoj prostoriji, kao ni s grobnicom 2 koja je zatečena u netaknutom stanju, sa zažbukanom ulaznom pločom i bez znakova provale ili uništavanja. Takva situacija otvara mogućnost postojanja treće grobnice, iz koje su oskudni osteološki ostaci dviju odraslih osoba dokumentirani u urušenju iznad podnice od žbuke u središnjoj prostoriji s apsidom mogli biti dislocirani. Na postojanje moguće treće grobnice upućuje i dokumentirana stratigrafija u predvorju građevine. Na manjoj površini između grobnice 2 i ulaza u sjevernu prostoriju podnica od žbuke nije sačuvana, već je na tom mjestu dokumentirana njezina supstrukcija, kao i ulomak dislocirane arhitektonske plastike koji podsjeća na dovratnike ulaza u dokumentirane grobnice.²⁴ Stratigrafska situacija upućuje na mogućnost da je podnica od žbuke na tom mjestu oštećena prilikom devastacije ulaza u još jednu grobnicu kojoj se, analogno grobnici 2, pristupalo iz predvorja građevine, a koja se mogla protezati ispod središnje prostorije s apsidom. Kako

²¹ FTMC-ZV56-1, 1635±28 BP.

²² Beta 584483, 1560 +/- 30 BP.

²³ Beta 584484, 1570 +/- 30 BP.

²⁴ Tončinić 2020 = 2022, str. 372–373, sl. 13.

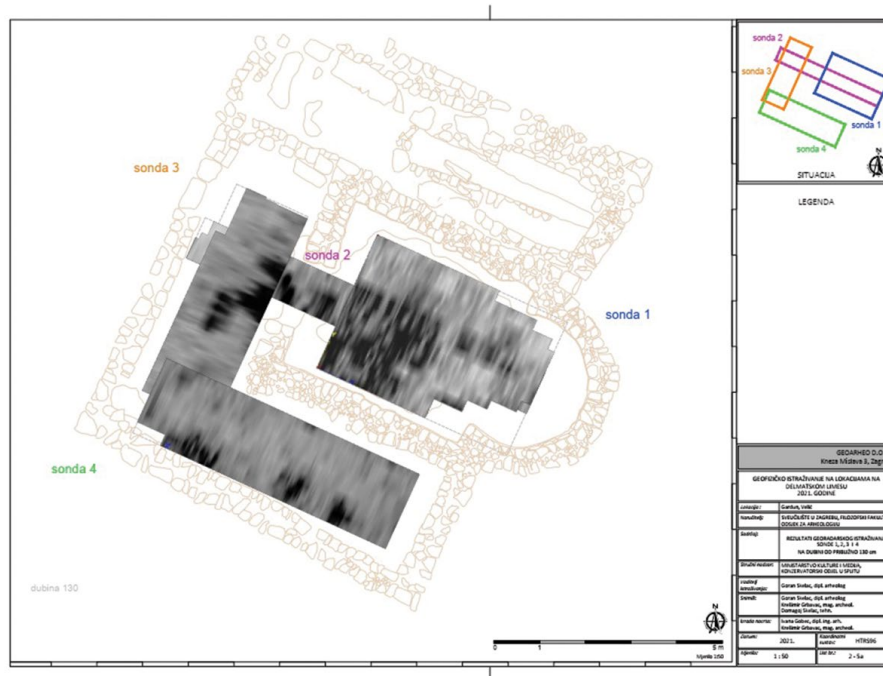

Sl. 9. Grobnica 2, južni ležaj, osteološki ostaci osobe 1 (VEL19-dig0101)

bi se provjerilo postojanje eventualne dodatne grobnice ispod središnje prostorije s apsidom, odnosno ispod cijele građevine, provedeno je georadarsko snimanje predvorja građevine, središnje prostorije s apsidom i južne prostorije, odnosno svih površina na kojima je dokumentirana podnica od žbuke.

Rezultati georadarskih snimanja u središnjoj prostoriji s apsidom, na dubinama između 0,60 i 1,50 m, upućuju na postojanje radarskih anomalija u obliku lučnih ili polukružnih struktura, koje se mogu interpretirati kao svodovi komora. U predvorju građevine zabilježena je anomalija u obliku slova S, koja povezuje vanjski prostor ispred ulaza sa središnjom prostorijom. Navedene pojave mogu se s velikom sigurnošću povezati s grobnicom 2. Ostale radarske anomalije registrirane u predvorju i središnjoj prostoriji s apsidom zasad se ne mogu nedvojbeno tumačiti kao pokazatelji postojanja dodatne grobnice. Nadalje, u južnoj prostoriji evidentirani su polukružni svodovi i strukture, najizraženiji na dubinama od približno 1,3 do 2 m, čija funkcija i kronološka pripadnost ostaju nejasne te zahtijevaju opreznu interpretaciju (sl. 10).

S obzirom na izostanak jasnih georadarskih indikatora koji bi nedvosmisleno upućivali na postojanje još jedne grobnice, zasad nije moguće pouzdano utvrditi postoji li ispod intaktne žbukane podnice dodatna grobna arhitektura ili je nužno preispitati dosadašnje tumačenje zabilježenih georadarskih anomalija. I dalje je otvorena interpretacija osteoloških ostataka dviju odraslih osoba dokumentiranih u urušenju iznad podnice od žbuke u središnjoj prostoriji s apsidom, a u podjednakoj mjeri i pitanje njihovih odnosa s osobama sahranjenima u grobnicama 1 i 2. Međutim, do zanimljivih rezultata o rodbinskim odnosima u međuvremenu se došlo analizom drevne DNK osoba sahranjenih u grobnici 1 i 2. Genetsko porijeklo osobe pokopane u grobnici 1 najbliži je genetski osoba koje potječu iz Albanije. Genetsko porijeklo osoba pokopanih u grobnici 2 najbliži je genetski osoba koje potječu iz istočnog Mediterana, tj. područja današnje Turske, Grčke i/ili Cipra. Uz to, jedan manji dio genetskog materijala osoba iz grobnice 2 naslije-

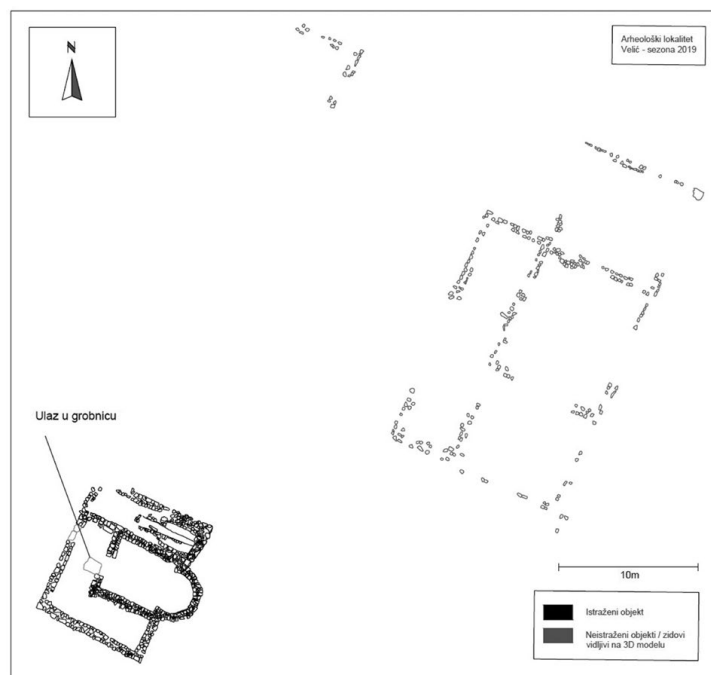
Sl. 10. Tlocrt memorije i rezultati georadarskih snimanja unutar memorije (izradió: G. Skelac)

đen je i od potomaka lokalnih, brončanodobnih, populacija s područja jugoistočne Europe. Dakle, osobe iz grobnica 1 i 2 potomci su ljudi koji su se tijekom rimske antike doselili u Dalmaciju iz istočnog dijela Carstva i lokalnih starosjedilaca.²⁵ Analiza drevne DNK osoba sahranjenih u grobnici 2, pokazala je, nadalje, da su uz odraslu mušku osobu (osoba 1) u grobnici sahranjena tri ženska djeteta. Pri tome je odrasla muška osoba (osoba 1) brat ženskog djeteta, čija je doživljena starost u trenutku smrti procijenjena na 4,5 – 5,5 godina (osoba 3) i koje je s njim zajedno počivalo na južnoj klupi. On je ujedno i brat ženskog djeteta čija je doživljena starost u trenutku smrti procijenjena na 9 do 11 godina (osoba 2), dok treće žensko dijete (osoba 4) nije u rodstvu s ostalim pokojnicima iz grobnice.²⁶ Rezultati istraživanja u Veliću time grobnicu 2 identificiraju kao obiteljsku grobnicu i ujedno potvrđuju jednu stariju pretpostavku. Kamene grobnice s bačvastim svodom ne mogu se, naime, promatrati isključivo kao arhitektonski tip kasnoantičkog ukopa, već i kao značajan socijalni fenomen. Njihova izgradnja u pravilu upućuje na visok socijalni status i ekonomsku moć pokojnika, s obzirom na to da gradnja zahtijeva znatna materijalna sredstva, a uporaba klesanog kamena, žbuke i složenih svodnih konstrukcija povezuje se s naručiteljima višeg ili srednjeg višeg društvenog sloja. Na temelju takvih obilježja u literaturi je prihvaćeno mišljenje da je najčešće riječ o grobnicama obiteljskog karaktera, koje su korištene tijekom više generacija.²⁷ Često se ističe i pretpostavka o naglašenoj memorijalnoj funkciji ovakvih grobnih struktura, koja se očituje u višekratnim ukopima, kombinaciji odraslih i dječjih pokojnika te sekundarnim pomacima kostiju na prostor kanala-kosturnice. Prema N. Cambiju i drugim autorima, takva praksa odražava kontinuitet obiteljske memorije, pri čemu grobnica djeluje kao fizičko središte sjećanja

²⁵ Zahvaljujemo kolegi dr. sc. Mariju Novaku na usmenim podacima o genetskom porijeklu osoba koje su pokopane u grobnici 1 i 2.

²⁶ Kriletić *et al.* 2025.

²⁷ Bojanovski 1964, str. 115–116; Cambi – Gamulin – Tonković 1999, str. 46–47.

Sl. 11. Tlocrt memorije i dokumentiranih zidova na objektima 3 i 4 (VELIĆ 19-005, izradio: M. Vuković)

i identiteta.²⁸ Posljedično cijelu građevinu u Veliću možemo promatrati u kontekstu grobnice obiteljskog karaktera (korištene tijekom više generacija?) s naglašenom memorijalnom funkcijom. S obzirom na to da C14 datumi upućuju na zaključak da su ukopi u grobnici 2 nešto stariji od ukopa u grobnici 1, svakako bi zanimljiv bio i podatak o rodbinskom odnosu osobe sahranjene u grobnici 1 i onih u grobnici 2.

Kada je riječ o grobnicama s bačvastim svodom u unutrašnjosti Dalmacije, mora se istaknuti još jedno zapažanje. Smatra se, naime, da su one pouzdana indicija za postojanje bazilike koja se mora nalaziti u neposrednoj blizini.²⁹ Zbog toga se opravdano može pretpostaviti da se i građevina u Veliću nalazila u neposrednoj blizini bazilike. Takvu pretpostavku dodatno osnažuje najbliža analogija za građevinu u Veliću, ali i rezultati terenskih pregleda u neposrednoj blizini građevine u Veliću. Unatoč novoj, drugoj grobnici ispod središnje prostorije s apsidom, najbliža i najbolja analogiju za građevinu u Veliću i dalje je građevina na nalazištu Crkvina u Galovcu kod Zadra.³⁰ Riječ je o četverokutnoj građevini dimenzija 11 x 10 m, s apsidom na istočnoj strani. Građevina se sastoji od tri prostorije, pri čemu središnja prostorija ima apsidu, a u južnoj prostoriji, također na istočnoj strani, smještena je grobnica s bačvastim svodom.³¹ Imajući gore navedeno u vidu, treba naglasiti da se građevina u Crkvini u Galovcu kod Zadra nalazi svega 10 metara sjeverozapadno od ranokršćanske crkve iz 6. stoljeća.³² Terenski pregledi u Veliću u neposrednoj blizini građevine

²⁸ Cambi – Gamulin – Tonković 1999.

²⁹ Cambi – Gamulin – Tonković 1999, str. 46.

³⁰ Belošević 1997, str. 305, 310–311, sl. 1. I, T. 2.2; Belošević 1998, str. 74–75, Fig. 1, 1, T. II, 2.

³¹ Janko Belošević najprije je ovu građevinu tumačio kao ranokršćansku memoriju (Belošević 1992, str. 80–83, sl. 1, T. II, 2 i T. III, 1 i 2), no u konačnoj objavi ju je, na temelju pokretnih nalaza, interpretirao kao izvorno pogansku kultnu građevinu koja je kasnije prenamijenjena u ranokršćanski oratorij (Belošević 1997, str. 310–311; Belošević 1998, str. 74–75).

³² Belošević 1997, str. 305, 310–311, sl. 1. I, T. 2.2; Belošević 1998, str. 74–75, Fig. 1, 1, T. II, 2.

potvrđuju postojanje arhitekture, ali istraživanje koje bi potvrdilo postojanje crkve tek predstoji. Posebnu pažnju privlači objekt 4, najveći dokumentirani objekt na nalazištu, čiji je 3D model moguće integrirati s modelima istraživane građevine i objekta 3³³. Objekti 3 i 4 smješteni su 30, odnosno 15 metara sjeveroistočno od istražene građevine (sl. 11). Objekt 4 prethodno je interpretiran kao moguća crkvena građevina.³⁴

Kako konačna interpretacija istražene građevine nije moguća bez razumijevanja šire slike, nastavljeno je prethodno započeto istraživanje rimske cestovne mreže u triljskom kraju jer nalazište u Veliću vrlo vjerojatno treba promatrati u kontekstu obližnje rimskodobne prometnice.³⁵ Iz istog su razloga Velić i njegova šira okolica uključeni u istraživanje kulturnog krajolika međuriječja Krke i Cetine od protohistorije do kasne antike koje se u sklopu projekta *TiHiTransForm* provodi na Odsjeku za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2023. godine. Naime, pristup prema načelima arheologije krajolika, koji objedinjuje LiDAR-ske podatke za šire područje te sagledava i interpretira arheološke strukture, prethodno je u triljskom kraju, uz rimsku cestu koja od Tilurija vodi prema Veliću, pokazao izvanredne rezultate za šire područje oko gradine Križina.³⁶

Dodatna istraživanja u 2019. godini, georadarsko snimanje 2021. godine i provedene antropološke, genetičke i druge analize ljudskog osteološkog materijala pridonijeli su konkretnoj dataciji i konkretnijoj atribuciji istražene građevine u Veliću. Riječ je o građevini koja je podignuta iznad obiteljske grobnice s bačvastim svodom (grobna 2) kasnog 4. ili vjerojatnije ranog 5. do 6. stoljeća. Građevina obuhvaća još jednu grobnicu s bačvastim svodom (grobna 1) 6. do 7. stoljeća, ali nam (obiteljska?) veza pokojnika s pokojnicima u grobnici 2 za sada nije poznata. Cijeli kontekst nalaza naglašava memorijski karakter građevine i njezinu interpretaciju kao ranokršćanske memorije.

KRATICE

CIL XVII – *Corpus Inscriptionum Latinarum, Tom XVII/4, fasc. II: Miliaria provinciae Dalmatiae, A.* Kolb – G. Walser (ur.), Berlin: Akademie der Wissenschaften, 2012.

LITERATURA

Antonio *et al.* 2024

M. L. Antonio – C. L. Weiß – Z. Gao – S. Sawyer – V. Oberreiter – H. M. Moots – J. P. Spence – O. Cheronet – B. Zagorc – E. Praxmarer – K. Toykan Özdoğan – L. Demetz – P. Gelabert – D. Fernandes – M. Lucci – T. Alihodžić – S. Amrani – P. Avetisyan – Ch. Baillif-Ducros – Ž. Bedić – A. Bertrand – M. Bilić – L. Bondioli – P. Borówka – E. Botte – J. Burmaz – D. Bužanić – F. Candilio – M. Cvetko – D. De Angelis – I. Drnić – K. Elschek – M. Fantar – A. Gaspari – G. Gasperetti – F.

³³ Bužanić *et al.* 2017, str. 54–57, sl. 11–14 i 16–18; Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 375–377, sl. 15 i 16.

³⁴ Bubić 2015, str. 98; Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 376.

³⁵ Tončinić 2020 = Tončinić 2022, str. 378. O istraživanju rimske cestovne mreže u triljskom kraju vidi Bužanić *et al.* 2018; 2019; 2023; Tončinić *et al.* 2025.

³⁶ Vuković *et al.* 2024.

Genchi – S. Golubović – Z. Hukelová – R. Jankauskas – K. Jelinčić Vučković – G. Jeremić – I. Kaić – K. Kazek – H. Khachatryan – A. Khudaverdyan – S. Kirchengast – M. Korać – V. Kozłowski – M. Krošláková – D. Kušan Špalj – F. La Pastina – M. Laguardia – S. Legrand – T. Leleković – T. Leskovic – W. Lorkiewicz – Dž. Los – A. M. Silva – R. Masaryk – V. Matijević – Y. Mehdi – S. Cherifi – N. Meyer – I. Mikić – N. Miladinović-Radmilović – B. Milošević Zakić – L. Nacouzi – M. Natuniewicz-Sekuła – A. Nava – Ch. Neugebauer-Maresch – J. Nováček – A. Osterholtz – J. Paige – L. Paraman – D. Pieri – K. Pieta – S. Pop-Lazić – M. Ruttkey – M. Sanader – A. Sołtysiak – A. Sperduti – T. Stankovic Pesterac – M. Teschler-Nicola – I. Teul – D. Tončinić – J. Trapp – D. Vulović – T. Waliszewski – D. Walter – M. Živanović – M. el Mostefa Filah – M. Čaušević-Bully – M. Šlaus – D. Borić – M. Novak – A. Coppa – R. Pinhasi – J. K. Pritchard, „Stable population structure in Europe since the Iron Age, despite high mobility“, *eLife*, 13 (2024), e79714, 41. doi: 10.7554/eLife.79714

- Basler 1960 Đ. Basler, „Bazilika u Oborcima – Arheološka problematika i konzervatorski zahvat“, *Naše starine* 7, Sarajevo 1960, 59–72.
- Belošević 1989 J. Belošević, „Prethodni izvještaj o rezultatima istraživanja lokaliteta 'Crkvina' u selu Galovac kod Zadra“, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 28, 1988/1989, Zadar 1989, 71–82.
- Belošević 1990 J. Belošević, „Osvrt na rezultate istraživanja lokaliteta 'Crkvina' u selu Galovac kod Zadra u 1989. godini“, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 29, 1989/1990, Zadar 1990, 231–239.
- Belošević 1992 J. Belošević, „O rezultatima istraživanja lokaliteta 'Crkvina' u selu Galovac kod Zadra u 1990. godini“, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 30, 1990/1991, Zadar 1992, 79–92.
- Belošević 1997 J. Belošević, „Osvrt na konačne ishode istraživanja položaja Crkvine u selu Galovac kod Zadra“, *Diadora* 18–19, Zadar 1997, 301–333.
- Belošević 1998 J. Belošević, „Il complesso dell'architettura paleocristiana a Crkvina di Galovac nei pressi di Zadar“, u N. Cambi – E. Marin (ur.), *Radovi XIII. međunarodnog kongresa za starokršćansku arheologiju*, Split – Poreč, 25.9.–1.10.1994, Dio 3, Split 1998, 69–104.
- Bojanovski 1964 I. Bojanovski, „Kasnoantičke grobnice na svod u Čitluku i njihova prethodna konzervacija“, *Naše starine* 9, Sarajevo 1964, 103–122.
- Bojanovski 1980–81 I. Bojanovski, „Kasnoantička bazilika u Vrbi na Glamočkom polju“, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine* n. s. 35–36, Sarajevo 1980–81, 195–211.
- Brøndsted 1928 J. Bronsted, „La basilique des cinq martyrs à Kapljuč“, *Recherches à Salone, Tome I*, Copenhague 1928.
- Bubić 2015 V. Bubić, „Terenski pregled lokaliteta kod Velića“, u: I. Alduk – D. Tončinić (ur.), *Istraživanja u Imotskoj krajini. Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 29, Zagreb 2015, 91–101.

- Bubić 2016 V. Bubić, *Tipologija i topografija kasnoantičkih grobova u arheološkom krajoliku Srednje Dalmacije*, doktorski rad, Zagreb 2016.
- Bužanić *et al.* 2017 D. Bužanić – D. Dunjko – B. Glavinić – K. Ivak – A. Manhard – J. Šeskrt – I. Vidović, „Mapiranje arheološkog nalazišta Velić 2014. – 2016.“, *Fragmenti* 5, Zagreb 2017, 45–64.
- Bužanić *et al.* 2018 D. Bužanić – B. Glavinić – K. Ivak – J. Šekrst – I. Vidović, „Mapiranje arheološkog lokaliteta Velić u kontekstu povijesnih cestovnih komunikacija“, *Fragmenti* 6, Zagreb 2018, 33–46.
- Bužanić *et al.* 2019 D. Bužanić – K. Ivak – J. Šekrst – I. Vidović, „Mapiranje povijesnih cestovnih komunikacija triljskog područja“, *Fragmenti* 7, Zagreb 2019, 9–23.
- Bužanić *et al.* 2023 D. Bužanić – J. Bužanić – B. Glavinić – K. Ivak – M. Jukić – L. Prusac – D. Tončinić – I. Vidović, „Discovering Roman Roads of the Trilj Area“, u: I. Ožanić Roguljić – J. Drpić – A. Raičković Savić (ur.), *Life along Communication Routes from the Roman Period to the Middle Ages*, Oxford, Archaeopress, 2023, 10–20.
- Cambi – Gamulin – Tonković 1999 N. Cambi – A. Gamulin – S. Tonković, *Starokršćanska bazilika u Zmijavcima*, Split – Zmijavci 1999.
- Cox *et al.* 2025 S. L. Cox – K. Kaymak-Loveless – C. Shin – T. Alihodžić – K. W. Alt – N. Atanassova – D. Binder – M. Čaušević-Bully – A. Chohadzhiev – S. Chokhadzhiev – H. Duday – B. Gaydarska – A. Khudaverdyan – R. M. Perez – N. Nicklisch – M. Novak – C. O. Caravatti – H. Réveillas – M. Rivollat – St. Rottier – S. Zaüner – I. Mathieson, „Effects of ancestry, agriculture, and lactase persistence on the stature of prehistoric Europeans“, *Current biology* 35 (2025), e1–e3, 12. doi: 10.1016/j.cub.2025.10.054
- Demicheli – Jurčević 2011 D. Demicheli – A. Jurčević, „Izviješće o rezultatima arheološkog pregleda provedenog na području između Jabuke i Velića kod Trilja u 2011. godini“, podneseno Ministarstvu kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Splitu, Zagreb, 2011.
- Dyggve – Egger 1939 E. Dyggve – R. Egger, „Der altchristliche Friedhof Marusinac“, *Forschungen in Salona III*, Wien 1939.
- Egger 1926 R. Egger, „Der altchristliche Friedhof Manastirine“, *Forschungen in Salona II*, Wien 1926.
- Gudelj 2006 Lj. Gudelj, *Od svetišta Mitre do Crkve sv. Mihovila. Rezultati arheoloških istraživanja kod Crkve sv. Mihovila u Proložcu Donjem – Postranju (1986. – 1997. godine)*, Split 2006.
- Gudelj 2011 Lj. Gudelj, *Crkvine, Cista Velika*, Split 2011.
- Jurčević 2007 A. Jurčević, „Kasnoantičko i srednjovjekovno groblje na lokalitetu Crkvine u Klapavicama“, *Starohrvatska prosvjeta*, ser. III, 34, Split 2007, 249–265.
- Kirigin *et al.* 1987 B. Kirigin – I. Lokošek – J. Mardešić – S. Bilić, „Salona 86/87“, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 80, Split 1987, 7–56.
- Kriletić *et al.* 2025 B. Kriletić – D. Tončinić – V. Matijević – D. Bužanić – M. Carić – I. Janković – M. Čoklo – A. Jonjić – M. Novak, „A Glimpse into

- a Rural Community from Late Antique Dalmatia: Preliminary Bioarchaeological Analysis of Tomb 2 from Velić“, *Abstract Book of, 4th Annual International Congress on Roman Bioarchaeology, Zagreb, Hrvatska, 31. 8. 2025. –2. 9. 2025.*, *Journal of Bioanthropology*, Volume 5, no. 1, 2025, str. 36.
- Maršić – Gudelj – Lozo 2000 D. Maršić – Lj. Gudelj – M. Lozo, „Crkvine, Cista Velika. Izvješće o arheološkim istraživanjima 1992. – 1999. godine“, *Starohrvatska prosvjeta*, ser. III, 27, Split 2000, 115–28.
- Medini 1987 J. Medini, „Zavjetni žrtvenik iz Galovca“, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 26, 1986–1987, Zadar 1987, 125–139.
- Miličević-Capek 2009 I. Miličević-Capek, „Novi nalazi kasnoantičkih grobnica na svod u Donjoj Hercegovini“, *Archaeologia Adriatica* 3, Zadar 2009, 223–236.
- Milošević 1981 A. Milošević, „Arheološki spomenici gornjeg i srednjeg toka rijeke Cetine“, *Zbornik Cetinske krajine* 2, Sinj 1981, 1–136.
- Milošević 1998 A. Milošević, *Arheološka topografija Cetine*, Split 1998.
- Nikolajević 1969 I. Nikolajević, „Kasnoantičke presvođene grobnice u srednjovjekovnoj crkvenoj arhitekturi Bosne i Hercegovine“, u: A. Benac (ur.), *Simpozijum Predslavenski etnički elementi na Balkanu u etnogenezi Južnih Slovena*, Sarajevo 1969, 217–226.
- Novak – Carić 2019 M. Novak – M. Carić, *Bioarheološka analiza ljudskih koštanih ostataka s nalazišta Velić. Stručni izvještaj BA3 – 10/19*, Zagreb 2019.
- Olalde *et al.* 2023 I. Olalde – P. Carrión – I. Mikić – N. Rohland – S. Mallick – I. Lazaridis – M. Mah – M. Korać – S. Golubović – S. Petković – N. Miladinović-Radmilović – D. Vulović – T. Alihodžić – A. Ash – M. Baeta – J. Bartík – Ž. Bedić – M. Bilić – C. Bonsall – M. Bunčić – D. Bužanić – M. Carić – L. Čataj – M. Cvetko – I. Drnić – A. Dugonjić – A. Đukić – K. Đukić – Z. Farkaš – P. Jelínek – M. Jovanović – I. Kaić – H. Kalafatić – M. Krmpotić – S. Krznar – T. Leleković – M. de Pancorbo – V. Matijević – B. Milošević Zakić – A. J. Osterholtz – J. M. Paige – D. Tresić Pavičić – Z. Premužić – P. Rajić Šikanjić – A. Rapan Papeša – L. Paraman – M. Sanader – I. Radovanović – M. Roksandić – A. Šefčáková – S. Stefanović – M. Teschler-Nicola – D. Tončinić – B. Zagorc – K. Callan – F. Candilio – O. Cheronet – D. Fernandes – A. Kearns – A. M. Lawson – K. Mandl – A. Wagner – F. Zalzala – A. Zettl – Ž. Tomanović – D. Keckarević – M. Novak – K. Harper – M. McCormick – R. Pinhasi – M. Grbić – C. Lalueza-Fox – D. Reich, „A genetic history of the Balkans from Roman frontier to Slavic migrations“, *Cell* 186 (2023), 25; 5472–5485. doi: 10.1016/j.cell.2023.10.018
- Paškvalin 1959 V. Paškvalin, „Dva nalaza kasnoantičkih grobova na svod i kratak osvrt na dosadašnje nalaze tih grobnih kamera na teritoriju Bosne i Hercegovine“, *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine* n. s. 14, Sarajevo 1959, 140–160.
- Paškvalin 1970 V. Paškvalin, „Prilog datiranju ranokršćanskih bazilika Bosne i Hercegovine“, u: V. Miroslavljević – D. Rendić-Miočević – M. Suić (ur.), *Adriatica praehistorica et antiqua: zbornik radova posvećen Grgi Novaku*, Zagreb 1970, 667–687.

- Skelac 2021 G. Skelac, Izvješće o geofizičkim istraživanjima na lokacijama na Delmatskom limesu, Zagreb 2021.
- Šlaus *et al.* 2013 M. Šlaus – M. Novak – V. Vyroubal – Ž. Bedić – J. Perić Peručić, *Rezultati antropološke analize ljudskog osteološkog materijala s nalazišta Velić kraj Trilja. Stručni izvještaj*, Zagreb 2013.
- Šlaus *et al.* 2018 M. Šlaus – V. Vyroubal – Ž. Bedić – A. Adamić, *Rezultati antropološke analize osteološkog materijala s nalazišta Velić. Stručni izvještaj EP – 290 – 11/18*, Zagreb 2018.
- Tončinić 2020 D. Tončinić, „Nepoznato arheološko nazalište Velić kod Trilja“, u: M. Sanader – D. Tončinić – I. Kaić – V. Matijević (ur.), *Zbornik Prvog skupa hrvatske ranokršćanske arheologije*, Zagreb 2020, 367–381.
- Tončinić 2022 D. Tončinić, „Nepoznato arheološko nazalište Velić kod Trilja“, u: M. Sanader – D. Tončinić – I. Kaić – V. Matijević (ur.), *Zbornik prvog skupa hrvatske ranokršćanske arheologije*, Zagreb 2022, 367–381. <https://www.doi.org/10.17234/9789533790350.24>
- Tončinić – Demicheli 2013 D. Tončinić – D. Demicheli, „Velić“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 10/2013, Zagreb 2014, 622–624.
- Tončinić – Matijević 2021 D. Tončinić – V. Matijević, „Velić near Trilj within the context of Early Christian sites in the Hinterland of Salona“, u: M. Auer – G. Grabherr (ed.), *Frühes Christentum im archäologischen Kontext = Early Christianity in the Archaeological Context. 5. Aguntum Workshop, 04.-05. November 2021*. (knjiga sažetaka/ Abstracts), Dölsach 2021, 3–4.
- Tončinić – Matijević 2024 D. Tončinić – V. Matijević, „Newly Discovered Early Christian Archaeological Site in the Hinterland of Salona“, u I. Gargano – I. Kosanović, *XVIII Congress of Christian Archaeology September 2-6, 2024 Belgrade. Book of Abstracts. Early Christianity between Liturgical Practice and Everyday Life*, Belgrade 2024, 70–71.
- Tončinić – Matijević 2025 D. Tončinić – V. Matijević, „Late Antique Sites on the Salona – Tilurium – Argentaria and Salona – Tilurium – Narona Roads“, *International Conference DOCLEA – Diocletian's Origins, Cultural Legacy and Economic Advancement, Podgorica, Crna Gora, 23. – 25. 10. 2025. Book of Abstracts*, Podgorica 2025, 57.
- Tončinić *et al.* 2014 D. Tončinić – D. Demicheli – D. Bužanić – D. Dunjko – B. Glavinić – A. Manhard, „Velić“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 11/2014, Zagreb 2015, 668–669.
- Tončinić *et al.* 2015 D. Tončinić – M. Sanader – M. Vuković – D. Bužanić – D. Dunjko – B. Glavinić – A. Manhard, „Velić“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 12/2015, Zagreb 2016, 798–800.
- Tončinić *et al.* 2016 D. Tončinić – M. Sanader – M. Vuković – D. Bužanić – B. Glavinić – K. Ivak – J. Šekrst – I. Vidović, „Velić“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 13/2016, Zagreb 2017, 885–887.
- Tončinić *et al.* 2017 D. Tončinić – M. Sanader – V. Matijević – M. Vuković, „Velić“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 14/2017, Zagreb 2018, 875–877.
- Tončinić *et al.* 2018 D. Tončinić – M. Sanader – V. Matijević – M. Vuković, „Velić“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 15/2018, Zagreb 2019, 923–924.

- Tončinić *et al.* 2019 D. Tončinić – M. Sanader – V. Matijević – M. Vuković, „Velić“, *Hrvatski arheološki godišnjak* 16/2019, Zagreb 2020, 941–943.
- Tončinić *et al.* 2021 D. Tončinić – V. Matijević – M. Vuković, “Image-based modeling approach in documenting Early Christian memorial chapel in Velić, Croatia”, u: I. Miloglav (ur.), *Proceedings from the 7th scientific conference Methodology and archaeometry*, Zagreb 2021, 43–53. doi: 10.17234/METARH.2020.04.
- Tončinić *et al.* 2025 D. Tončinić – D. Bužanić – J. Bužanić, „At the crossroads at Pons Tiluri: Identifying Roman roads in karst terrain“, u: M. Tapavički-Ilić – I. Bogdanović – L. Zerbin (ur.), *Roman roads and crossroads. Proceedings of the 6th International conference on the Roman Danubian Provinces, Belgrade, Viminacium Archaeological Park 1st-5th November 2022*, Belgrade 2025, str. 13–32.
- Vuković *et al.* 2024 M. Vuković – D. Tončinić – D. Bužanić – J. Bužanić, „Vedrine – Studija slučaja arheologije krajolika i primjene LiDAR-a u krškom krajoliku“, u: I. Karavanić – N. Vukosavljević – H. Potrebica – M. Burić – R. Šošić Klindžić – J. Mavrović Mokos (ur.), *Pola stoljeća u hrvatskoj arheologiji. Zbornik posvećen profesorici Tihomili Težak-Gregl povodom 70. rođendana*, Zagreb 2024, 235–255.

DOMAGOJ TONČINIĆ I VINKA MATIJEVIĆ

RESULTS OF ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS AT THE VELIĆ SITE NEAR TRILJ (2019–2021)

This paper presents the results of archaeological excavations conducted at the Velić site and its surrounding area between 2019 and 2021. The site is located northeast of the town of Trilj. Following a report by a local resident in 2011, an initial field survey and assessment of the site’s archaeological potential were carried out, after which a rescue archaeological excavation was undertaken. Already during the first campaign, traces of a barrel vaulted tomb, which had been partially damaged, were identified. The site was soon protected as a cultural heritage property and entered into the Register of Cultural Goods of the Republic of Croatia – the List of Protected Cultural Properties under number Z-5709. This marked the beginning of a systematic archaeological excavations at the Velić site.

The project includes archaeological excavations, survey and documentation of the site with the aim of identifying the urban context to which the tomb belonged, as well as collecting data on regional landscape changes, patterns of life, and social dynamics in the Velić area. In addition, it encompasses site protection, conservation of the investigated structures, anthropological, genetic and other analyses of human osteological material, and the dissemination of research results.

Keywords: *Velić, Early Christianity, vaulted tomb, osteological analysis, field survey*